

בכל דור ניסו עמים גדולים וחזקים למחוק את היהדות, להמית את היהודים או לאנוס אותם להמיר את דתם. כך מול יוון, מול רומא, מול פרס, מול הביזנטים, מול הערבים והאסלאם, מול הנוצרים של מסע הצלב, מול הקומוניזם, מול הנאצים ובימינו קמו עלינו מוסלמים קיצוניים והם רוצים לכלות את עם ישראל. ושוב אנו עם קטן מול כמיליארד מוסלמים.

הפרדוקס הוא, שדווקא רדיפת היהודים מחזקת את העם היהודי ואת הזהות העצמית שלו. מי שרדף את היהודים אמר בעצם: "אם אתם לא יודעים, אני הולך לספר לכם שאתם יהודים ומשום כך אנחנו שונאים אתכם". היהודים התלכדו מול הסכנות והרוח היהודית היא שניצחה.

כשהיהודים היו במצור, ללא אוכל ועמדו להפסיד את המלחמה שלהם ברומאים, פנה אליהם רבן יוחנן בן זכאי ואמר: "תנו לי את יבנה וחכמיה", זהו ביטוי סימבולי. ביבנה היו ישיבות גדולות שבהם למדו ויצרו את התלמוד. רבן יוחנן בן זכאי הבין שליהודים אין סיכוי לנצח את האימפריה הרומית, אז הוא ביקש לשמור על היהדות, בתקווה שיגיע היום ותהיה לנו רוח היהדות וגם מדינה יהודית. דווקא מתוך רדיפת היהודים והאנטישמיות, נשאר עם ישראל. מתוך השואה שהשמדה ששה מיליון יהודים קמה מדינת ישראל. לעומת זאת,

דווקא הליברליות והיחס החיובי ליהודים, שאפשר להם להיות חלק מן החברה בגולה, היהודים מתבוללים. יהודים בארה"ב ובאירופה נהנים משפע כלכלי. הם מקבלים תפקידים מרכזיים בממשל, באקדמיה, בעולם העסקים. המעורבות המלאה מביאה לנישואי תערובת. הילדים מאם לא יהודייה אינם יהודים לפי ההלכה.

אחד הניסים המופלאים שקרו לעם ישראל הוא חידוש השפה העברית. היא אינה יותר רק שפה של בית כנסת אלא שפה שחיים בה יומיום ולומדים בה מדע וטכנולוגיה וכותבים בה יצירות מופת.

גבורתו של העם היהודי התחילה ברוב המקרים מגבורה אישית של אדם אחד או של קבוצת אנשים קטנה והם סחפו אחריהם את העם כולו. כך היה עם המכבים שנלחמו ביוונים וכך היה עם המורדים של בר כוכבא שנלחמו ברומאים, וכך היה עם הפרטיזנים ביערות שנאבקו בגרמנים ושל אנשי ההגנה, האצ"ל והלחי שלחמו באימפריה הבריטית והצליחו לסלק אותה מארץ ישראל וכששקמה מדינת ישראל כשבארץ היו רק 650,000 יהודים והם נלחמו בשבע מדינות ערב וניצחו אותן.

מה שחשוב לזכור זה הקשר בין הלוחם היהודי בימי המכבים, עם הגבורה היהודית בכל דור ודור. גם היום חיילי צה"ל השומרים על גבולות ישראל ממשיכים את מסורת הגבורה של עם ישראל. וכמו שנאמר: בימים ההם בזמן הזה. ומעטים מול רבים.

חג החנוכה החג הארץ-ישראלי - מנהגים ומסורת

חג חנוכה הוא חג עתיק בן למעלה מאלפיים שנה, אבל ביסודו הוא חג צנוע.

מה פירוש חנוכה?

חנו-נחו בכ"ה

חנוכה בית המקדש.

מכבי - מי כמוכה באלים ה'

מכבי - מלשון מקבת

עד לפני שמונים שנה הצטמצם החג בהדלקת נרות שמן או שעווה במשך שמונה ימים, בתפילת "על הניסים" ובבית אכלו לביבות מטוגנות בשמן.

חג החנוכה לא מוזכר בתנ"ך ואין מגילה מיוחדת לחנוכה בדומה למגילת אסתר לפורים, או מגילת רות לשבועות ומגילת איכה לתשעה באב. ספר המקבים שייך לספרים החיצוניים שלא נכלל בתנ"ך.

בימינו חנוכה הוא לא רק חג דתי, אלא גם חג לאומי גדול, חג הגבורה היהודית, שבכל מקום חוגגים אותו בנשפים, בשירים ובזמירות. האור בחג הזה הפך למטאפורה - להשכלה. הנרות הפכו להרבה לפידים של אומץ וגבורה. החשמונאים היו סמל ללוחמים בדורנו.

מי שמחפש סמלים - הכפר הקטן מודיעין בימים של נס חנוכה הפך להיות בימינו לעיר יפהייה.

חג החנוכה הוא החג היחיד שלא מזכיר את השעבוד במצרים, את הנדודים של עם ישראל במדבר, את האנטישמיות נגד היהודים בגולה כמו בפורים. חג החנוכה הוא החג היחיד, חוץ מחג העצמאות בדורנו, שצמח על הרי יהודה ועל אדמת ארץ ישראל. חג החנוכה מסמל את השאיפה והרצון של עם ישראל להיות עצמאי בארצו ולא תחת שיעבוד של איזו אימפריה. חג החנוכה הוא שילוב מעניין של הקשר בין עצמאות ישראל ותורת ישראל.

החנוכייה

החנוכייה יש בה שמונה נרות ועוד נר אחד - השמש. המנורה, שהיא גם הסמל של מדינת ישראל, היא לזכר המנורה בת שבעת הקנים שהייתה בבית המקדש בצד דרום והדליקו אותה מידי יום. המנורה המפורסמת ביותר נמצאת ליד בניין הכנסת בירושלים ועליה יש תבליטים של כל ההיסטוריה היהודית.

החנוכייה הפכה למוטיב דקורטיבי אמנותי בכל העולם היהודי וכל אוסף של יודאיקה גאה בחנוכיות שלו.

החנוכייה באה לסמל את הנס, שנמצא כד קטן של שמן טהור, שהספיק לשמונה ימים.

ביום הראשון מדליקים נר אחד + שמש

ביום השני מדליקים שני נרות + שמש

ביום השמיני מדליקים שמונה נרות + שמש

שאלה: כמה נרות מדליקים בס"ה בחנוכה?

44 נרות.

לפי בית הילל: ביום הראשון מדליקים נר אחד וביום השני שני נרות - הולך ומוסיף

לפי בית שמאי: ביום הראשון מדליקים: שמונה ביום השני שבעה - הולך ופוחת

נהגו להדליק את החנוכיה ליד החלון, או בפתח הבית כדי שכולם יראו את הנס.

האור

בבית המקדש המנורה עמדה בצד דרום. חז"ל אמרו: 'הרוצה להחכים ידרים' – כלומר הם קשרו את המנורה את האור עם החכמה.

כשאנו מדברים על אדם נאור – אנחנו מתכוונים לאדם משכיל שבחר בדרך האור.

גם באנגלית להשכלה אומרים: ENLIGHTENMENT, שפירושו נאורות, אור. הסמל של האוניברסיטאות הוא תמיד לפיד, או מנורה, או נר.

נר אלוהים נשמת אדם.

האור - ממנו נגזרת נאורות.

ההשכלה מסומלת באור, בלפיד. האוניברסיטאות מציגות תמיד לפיד, או נר כדי להדגיש את הנאורות ואת ההשכלה.

הצמא שלנו לאור אין לו גבולות. לאור מנורות שמן ועששיות נפט נכתבו יצירות המופת של העולם. ככל שהאור הולך ומתרבה ספק אם רמת היצירות עלתה.

"מעוז צור ישועתי"

השיר הידוע ביותר כבר הרבה דורות זהו "מעוז צור ישועתי". שיר שיש בו מוטיבים של חג לאומי דתי, חג של הניצחון על ההתבוללות ועל החיקוי של מנהגי עמים אחרים - למרבה ההפתעה המנגינה של מעוז צור היא לא יהודית בכלל. המנגינה היא במקורה שיר גרמני מימי הביניים. בשיר הגרמני יש עדיין מוטיבים של עובדי אלילים וגבורה גרמנית. במקורו היה זה שיר פרוטסטנטי ששרו אותו גם הקאתולים באיטליה. כמה מפתיע, שדווקא שיר אלילי פרוטסטנטי קאתולי הפך במפתיע להמנון יהודי עממי לאומי לכבוד חג השחרור של המכבים וכל ילד ומבוגר שרים אותו בדביקות.

מעוז צור ישועתי

לך נאה לשבח

תיכון בית תפילתי

ושם תודה נזבח

לעת תכין מטבח

מצר המנבח

אז אגמור

בשיר מזמור

חנוכת המזבח

את הפיוט העברי כתב יהודי בשם מרדכי שחי במאה השלוש עשרה בגרמניה.

דמי חנוכה - חנוכלני דינגי

באמריקה קוראים לזה "חנוכה בוש" במקום כריסטמס בוש, שבו נותנים לילדים מתנות. ילד קטן וגדול מקבל בחנוכה דמי חנוכה. באירופה ובאמריקה מעניקים בחג הזה מתנות לילדים. מה מקורו של המנהג?

המנהג התחיל בגרמניה ואחר כך במזרח אירופה, שם נהגו לתת בחנוכה מתנות לחזנים, לשמשים ולמלמד. ביוון ובטורקיה נהגו ראשי הקהל והגבאים לחלק מבית לבית לביבות ולקבל תמורתן כסף לצורכי ציבור.

בסוף התקופה הטורקית בירושלים היה מנהג מעניין. בעיר היה רעב כבד. הימים היו ימי מלחמה בין טורקיה ואנגליה. אנשים מתו מרעב וממחלות. העוני היה נוראי. ילדים הסתובבו בנעליים קרועות ובבגדים מטולאים. ילדי ירושלים עברו מבית לבית על כתפם שק ריק ובקבוקי נפט ושמן ריקים. ומה הם ביקשו?

תנו לנו שום קטן - יתן לכם האל בן קטן.

תנו לנו בצל קטן - יתן לכם האל בת קטנה.

תנו לנו פחמים (אוגול) - יתן לכם האל בן חזק וגיבור.

תנו לנו קמח - יתן לכם האל חיים.

תנו לנו שמן - יתן לכם האל מתנה.

ואז כל הילדים שרו יחד: "

הנה הם כבר נותנים לנו.

הנה הם כבר נותנים לנו.

השיר התמים נגע לליבותיהן של נשים חשוכות בנים, שהעניקו לילדים מן המעט שהיה להן.

מרוץ הלפיד ממודיעין

מנהג שהתחילו בו הספורטאים של מכבי הצעיר בשנת 1944, הם יצאו מקברי החשמונאים במודיעין לכל רחבי המדינה. מאז קום המדינה מוגש הלפיד לנשיא מדינת ישראל שהוא מדליק בעזרת הלפיד את החנוכייה בביתו וכמובן כל עם ישראל רואה את הטקס בטלוויזיה.

הסביבון - וולצ'וק

ביאליק הוא שהמציא את המילה "סביבון". בשיר שלו על חנוכה הוא קרא לו קודם "כרכרה" ואחר כך החליף לסביבון.

לפעמים נדמה לנו שהחשמונאים בין מלחמה למלחמה ישבו ושיחקו בסביבון.

הסביבון הוא המצאה הודית ואין לו כל קשר לחג החנוכה. היה זה מעין משחק רולטה, שהגיע בימי הביניים מהודו לגרמניה. על כל צלע הייתה אות אחת. הילדים בגולה שיחקו בסביבון שעליו כתוב: **נס גדול היה שם** (בגולה) ובארץ ישראל כתבו: **נס גדול היה פה**.

איך משחק הימורים ורולטה הפך להיות חלק מחג החנוכה. הכישרון היהודי לגייר מוטיב לא יהודי.

הסופגניה, הלבובה

זו דוגמה נוספת שאפשר לאכול נס. בפורים אנחנו אוכלים את האווננים של המן הרשע. בחנוכה אנו אוכלים לזכר נס פך השמן לביבות או סופגניות מטוגנות בשמן. יהודים שומרי מצוות במיוחד הקפידו למלא את הסופגניה בגבינה מתוקה, כזכר למאכלי החלב שהאכילה יהודית את הולופרְנֶס שר הצבא היווני. יהודית

הייתה שייכת לקנאים. היא נכנסה למחנה היווני ומשכה ביופיה את הולופרנס מפקד הצבא היווני. הוא חיפש אהבה והיא האכילה אותו במאכלי חלב. המסכן אכל שתה ונרדם. כשקם הוא מצא את עצמו בלי ראש. לפי האגדה כך הביאה יהודית תשועה לעמה. הסיפור מזכיר את יעל וסיסרא.. לכן נוהגים לאכול מוצרי חלב. במזרח אירופה ששם יש הרבה תפוחי אדמה נהגו לאכול לאטקעס מטוגנים.

חג אורים שמח.